

JUHLAJULKAISU

MATTI YLÖSTALO

1917 · 4/2 · 1987

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

VAMMALA 1987. VAMMALAN KIRJAPAINO OY

ISSN 0356-7222

ISBN 951-855-087-5

ISBN 978-951-855-870-8 (PDF)

Pankkiluottojen vakuuksien kehityspiirteitä

Luottoriskit ja vakuudet

A bank is as sound as its loans.

Lontoon Cityn viisautta.

»Suoritus on saamisen luonnollinen ja epäilyksettä tavallisin lakkaamisperuste.»¹ Näin on laita myös pankkien luotonannossa ja muussa rahoitustoiminnassa.

Ellei velallinen maksa pankille velkaansa aikanaan, pankin luottoriski uhkaa toteutua. Pankkitoiminnan riskeistä, jotka voidaan jakaa lähinnä luotto-, likviditeetti-, sijoitus-, valuutta- ja toiminnallisiin riskeihin, luottoriski on edelleen yleisin riskin laji.²

Luottoriskejä, joita pankit joutuvat harkitusti ottamaan, syntyy eniten yrityksille annetuista luotoista ja pankkitakauksista. Yrityksen omat riskit voivat näet muuttua pankin luottoriskeiksi tai peräti -tappioiksi. Luottoriskejä ei saa toteutua kohtuuttoman paljon. Luotonannossa tarvitaan siis tiettyä varmuutta.

Pankit hankkivat varmuutta luotonantoonsa toisaalta tiedosta, jota tarvitaan sekä luotonsaajasta että sen toimintaympäristöstä, ja toisaalta vakuuksien avulla. Keskustelu luotonannon varmuudesta on rahalaitosten yritystutkimuksen nousun ja vakiintumisen vuosina saanut uutta sävyä: varmuutta haetaan paljon nimenomaan yrityksen toiminnan jatkuvuudesta, siis sen kehitysnäkymiä koskevasta tiedosta ja ar-

¹ Halila — Ylöstalo, Saamisen lakkaamisesta (1980) s. 9.

² Pankkitoiminnan riskeistä ks. L. E. Thunholm, Some notes on risk and risk management in commercial banking; Pankkitoiminta ja talouspolitiikka (Helsinki 1982) s. 257—269. — Thunholm: »The best study of banking risk I have come across is contained in Jack Revell, Solvency and Regulation of Banks», (Cardiff 1975).

vioista.³ Puhutaan jo »tietovakuudesta».⁴

Yhtenä syynä siihen, että pankit joutuvat varmuutta etsiessään turvautumaan asiakkaantuntemukseen ja kehitysnäkymien arviointiin, on vakuuskohteiden riittämättömyys. Luottoyhteiskunnan velkayksiköillä, luotontarvitsijoilla ei näet ole antaa vakuutta läheskään kaikista sitoumuksistaan. Kansantalous on kasvanut nopeammin niiltä osin, joissa ei synny vakuudeksi käypää varallisuutta, kuin vanhoissa vaurauden lähteissä, kiinteistöissä ja koneissa, jotka luovat reaalivakuutta. Aineettomat investoinnit, muun muassa tutkimus- ja kehittämistoiminta ovat voittaneet alaa aineellisilta.⁵ Mutta investoinnin kiusallinen peruspiiri on säilynyt kummassakin ryhmässä: tuottoa saa usein odottaa pitkään, jopa turhaan. Juuri tästä syntyy riskiä sekä investoijalle että luotonantajalle.

Selvitystä siitä, missä määrin pankkiluotoilla kauttaaltaan on vakuutusta, ei ole saatavissa virallistilastoista. Virallisissa pankkitilastoissa on kuitenkin ollut tietoa siitä, missä määrin pankeissa on lainoihin ja shekitililuottoihin saatu reaalivakuuksia, missä määrin niissä taas on tyydytty luotonsaajan oman nimen tarjoamaan varmuuteen tai takaajiin. Viimeinen tilastotieto on vuodesta 1973. Liikepankkien takausvakuisten luottojen osuus kyseisten luotonlajien markkamäärästä oli tuolloin noin 20 % ja ilman vakuutta myönnettyjen luottojen osuus noin 39 %. Tilasto ei anna oikeaa kuvaa tilanteesta. Niinpä osa lainojen ja shekitililuottojen reaalivakuuksista on samanaikaisesti yleispanttauksin luotonsaajan muiden pankkisitoumusten vakuutena. Niihin kuuluu luottojen ohella pankkitakausten vastasitoumuksia, joista merkittävä osa on kuitenkin pelkästään taattavan tai tämän takaajien yleisen vastuukyvyn varassa.⁶

Pelkästään luotonsaajan nimen ja vastuukyvyn varassa olevien luottojen osuus on todennäköisesti ainakin liikepankeissa noussut viimei-

³ Ks. esim. *Havansi*, Luotto-oikeus (1984) s. 309—315 sekä *Kärävä*, Luotonannon selektiivisyys ja pankit; Kansantaloudellinen aikakauskirja 1969: 3 s. 226—231, Rahoitusratkaisut ja investointien ohjautuminen, KTA 1976: 4 s. 337—346 ja Yritysten ja niiden investointihankkeiden luotottamisen kriteerit; Yrityksestä ja sen tutkimisesta (toim. Juhani Jaakkola, 1984) s. 61—73, *Pekka Pitkämäki*, Luotonantajan yritystutkimus — tavoitteet, sisältö ja menetelmät; juuri main. teos s. 101—110 sekä *Pertti Tuomala*, Yritystutkimuksen näköaloja; KOP:n Taloudellinen katsaus 3/1982 s. 10—17.

⁴ *Havansi*; em. teos s. 310.

⁵ Tarkemmin *Kärävä*, Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminta pankin näkökulmasta; Tutkimus ja tekniikka 6/1975 s. 3—7.

⁶ Tilastollisia huomioita vakuuksista sisältävät mm. *Havansi*, em. teos s. 384—396 ja Vakuusoikeudellisia kirjoitelmia (1978) s. 3—4 sekä *Kärävä*, Vakuustarpeita ja -mahdollisuuksia, LML-koulutus 19 (1976) s. 66—67 ja 78—81.

sen tilastointivuoden jälkeen. Osuus- ja säästöpankkien osalta tuonsuuntaista kehitystä jarruttavat paikallispankkeja sääntelevien lakien vakuussäännökset.⁷

Sudenkuoppia ja suojaverkkoja

*Ettäkö taloja? Älkäähän nyt!
Ei nykyaikana taloja tehdä.
Värkätään asunto-osakeyhtiöitä.*

Aaro Hellaakoski:
Muurari: karakterikuva 20-luvulta.

Vakuuksia koskevia oikeusriitoja ja pankkitarkastusvirastoon kanteluina tulleita erimielisyyksiä on pankkien osalta ollut varsin vähän siitäkin huolimatta, että käytännön vakuusjärjestelyt voivat olla melko konstikkaita. Vaikeuksilta välttymistä ovat varmaan osaltaan auttaneet pankkien oma koulutustoiminta, jossa luotonantokysymyksillä on tuntuva osuus, sekä se, että luotto- ja vakuussopimuksia varten on käytettävissä yleislomakkeita, joita suunniteltaessa on voitu ottaa huomioon »sudenkuopat». Koulutus ja lomakkeet ovat tavallaan suojajärjestelmiä.

Ainakin yksi kiintoisa kehityspiirre, johon liittyy sekä oikeudellisia että epävarmuusnäkökohtia, on viime vuosikymmeniltä kuitenkin muistiin merkittävissä. Kysymyksessä ovat grynderi- eli perustajarakentamiseen liittyvät pulmat, jotka koskevat toisaalta grynderin oikeutta käyttää perustamansa asunto-osakeyhtiön kiinnitettyjä velkakirjoja omien luottojensa vakuutena, toisaalta grynderihankkeen asunto-osakkeiden panttausta eritoten rakennusaikana. Kummallakin kysymyksellä oli suuri käytännön merkitys, koska asuntojen rakentaminen oli sotien jälkeen vilkkaimmillaan ja tapahtui pääosin juuri asunto-osakeyhtiömuotoa käyttämällä. Pankit puolestaan olivat suuri luotonantajaryhmä: ne rahoittivat sekä gryndereitä ja näiden perustamia asunto-osakeyhtiöitä että asunto-osakkeiden ostajia.⁸

Grynderiurakointiin liittyi kahdella edellä mainitulla osa-alueella tuntevia taloudellisia ja oikeudellisia epävarmuustekijöitä ja väärinkäytöstenkin mahdollisuuksia. Niiden torjumiseksi rahalaitokset kehittivät

⁷ Ks. Erma — Koski, Pankkilait 1969—1985 (1985) s. 327—331.

⁸ Ks. esim. Kärävä, Rakentamiseen liittyviä luotonantokysymyksiä; Rakentamispäiviä 16. 10. 1965 (toim. Antti Riihimäki) s. 35—47, Norrmén, Om bostadsaktieköparens rättsliga ställning i det s.k. Gründerförhållandet (1968), Rudanko, Mikä on grynderi; LML-koulutus 39 (1984) s. 12—26 ja Vastuusta grynderirakentamisessa (1982) sekä Zitting, Asunto-osakeyhtiön kiinnitettyjen velkakirjojen väärinkäytöstä, DL 1968 s. 431—444.

asunnonostajan suojajärjestelmän, ns. RS-järjestelmän.⁹ Lainsäädäntötietä ei näet päästy jo kauan tiedossa olleiden epäkohtien korjaamiseen komitea- ja toimikuntamietintöjä pitemmälle. Vuonna 1972 käyttöön otettu RS-järjestelmä, jota sittemmin on täydennetty, osoittautui pian niin käyttökelpoiseksi, että aiheellisesti on esitetty »harkittavaksi, onko erityisen (asunnonostajan) suojalain säätäminen enää RS-järjestelmän käyttöönottamisen jälkeen tarpeellista».¹⁰ RS-järjestelmän käytön laajuus ja suojan teho ovat antaneet aiheen käyttää siitä jopa luonnehdintaa »yksityinen lainsäädäntö».¹¹

Uutta ja yli-ikäistä vakuutta

Pantti oman kotia tuo.

*Juteini: Valittuja Suomalaisen
Sanan Laskuja, 1818.*

Takaus on viime vuosina eritoten valtiontakausten yleistymisen johdosta saanut osakseen useammin uutta lainsäädäntöä kuin esinevakuudet, joita koskevaa lainsäädäntöä ei ole aikoihin uudistettu juuri muutoin kuin vuoden 1966 maanvuokralailla ja linja-autokiinnityksen laventamisella autokiinnitykseksi.

Vuoden 1986 alusta on kuitenkin saatu käyttöön uusi reaalivakuus, yrityskiinnitys, jolla elinkeinonharjoittajan omistama elinkeinotoimintaan kuuluva irtain omaisuus voidaan kiinnittää ja hallintaa luovuttamatta pantata saamisen vakuudeksi (L 31. 8. 1984/634). Yrityskiinnitys korvaa järjestelmänä irtaimistokiinnityksen. Yrityskiinnityksen toivotaan parantavan yritysten rahoitusmahdollisuuksia ja vähentävän tarvetta käyttää sitoumusten vakuutena yrityksen ulkopuolista omaisuutta sekä omistajan ja muidenkin henkilöiden takauksia.

On kuitenkin esitetty epäilyksiä siitä, onko yrityskiinnitys vakuus, joka »oman kotia tuo», ja vielä enemmän epäilty, käykö se turvaavasta vakuudesta, jota eräät säännökset vaativat luotonannolle. Tosin yrityskiinnitys poisti eräitä tekijöitä, jotka olivat syynä irtaimistokiinnityksen vakuusarvon heikkouteen. Olennainen kohennus oli tietenkin etuoikeuden parantuminen. Yrityskiinnityksellä voi arvella olevan vakuutena ar-

⁹ RS-järjestelmästä ks. esim. *Erma — Kärävä — Riihimäki*, Pankkitoimen lakiasiat (1986) s. 196—204, *Havansi*, Panttioikeus osakkeeseen I (1979) s. 390—473 sekä *Tenkanen*, Rahalaitosten käyttöönottama asunnon ostajien suojajärjestelmä; LML-koulutus 9 s. 68—82 ja RS-järjestelmän selvittäminen; LML-koulutus 39 s. 27—39.

¹⁰ *Tenkanen*, LML-koulutus 18 s. 82.

¹¹ *Havansi*, em. teos s. 392, jossa sivun 391 alav. 3.

Pankkiluottojen vakuuksien kehityspiirteitä

voa nimenomaan pääomavaltaisilla toimialoilla, joissa työvoimakustannusten osuus on vähäinen.¹²

Ruotsissa yritysikiinnitys on ollut käytössä vuodesta 1966, jolloin saatiin uudeksi vakuuslajiksi *företagsinteckning*. Siitä annetun lain soveltamisaikana ehdittiin havaita korjausta vaativia epäkohtia. Niiden poistamiseksi säädettiin vuonna 1984 laki (1984: 649), jonka sääntelämä *företagshypotek* korvasi aiemman lain perustaman vakuuden. Uusi laki tuli voimaan vuoden 1986 alusta.¹³ Meilläkin on syytä seurata yritysikiinnityksen alkutaivalta tarkoin ja tehdä ripeästi tarvittavat lainmuutokset.

Kesäkuun 1986 loppuun mennessä on haettu noin 3 000 yritysikiinnitystä. Niistä on kolmannes haettu korvaamaan aiempaa irtaimistokiinnitystä.¹⁴

Vakuudellakin voi olla elinkaarensa. Niinpä eräs arvatenkin pysyvästi tarpeettomaksi käynyt vakuus joutaisi saada pois päiviltä. Tarkoitin ns. metsäikiinnitystä (L 31. 1. 1930/39) eli sitä kiinteistöikiinnityksen alalajia, jossa metsäkäyttöoikeutta on rajoitettu.¹⁵ Keskusmetsäseura Tapon antaman tiedon mukaan metsäikiinnityksiä ei ole enää aikoihin haettu. Tämä pantti ei ainakaan tuo omaa kotiin — sitä kun ei edes käytetä.

Rahoitusyhtiöt ja uudet rahoitusmuodot

Yhes säkis kannetoe monelalsii eloloi.

Sananparsi Sakkolasta.

Pankit ovat viime vuosina konsernisoituneet: ne ovat perustaneet tai hankkineet sekä kotimaisia että ulkomaisia tytäryhtiöitä. Kotimaisia ovat muun muassa rahoitusyhtiöt. Ne toimivat toisaalta luottokaudan rahoitusyhtiöinä rahoittaen osamaksusopimuksia ja perien osamaksusaatavia sekä toisaalta ns. palveluluottoyrityksinä, joiden toiminta on pääasiassa leasing- ja factoring-rahoitusta. Näiden yhtiöiden toi-

¹² Yritysikiinnityksestä ks. esim. Yritysikiinnitystoimikunnan mietintö, *KM 1981: 56*, *Anna-Riitta Wallin*, Lausunnot yritysikiinnitystoimikunnan mietinnöstä, tiivistelmä; OikM:n lainvalmisteluosaston julkaisu 7/1982 ja *Ojanen — Sutinen*, Yritysikiinnitys (1986).

¹³ Ruotsin lainsäädännöstä ks. *Företagshypotek*. Slutbetänkande om kreditsäkerhet i näringsverksamhet, *SOU 1981: 76* ja *Per Petterson*, *Företagshypotek* (Helsingborg 1985).

¹⁴ Patentti- ja rekisterihallituksen toimistopäällikön *Tuovi Relas-Vuorion* 16. 7. 1986 antama puhelintieto.

¹⁵ Ks. esim. *Erma — Kärävä — Riihimäki*, em. teos s. 231—232.

minta on yleistänyt edellä mainitut kolme rahoitusmuotoa, jotka vähentävät myös rahoittajan luottoriskiä.¹⁶

Kyseisiä rahoitusmuotoja voitaisiin ilmeisesti viljellä pankeissakin, mutta tarkoituksenmukaisuussyistä toiminta on järjestetty tapahtuvaksi pankkien tai pankkiryhmien omistamissa erityisyhtiöissä. Mikäli suunnitteilla oleva laki, joka sääntelisi erikseen rahoitusyhtiöiden toimintaa, säädetään, jäänee puheena oleva rahoitustoiminta pysyvästi erityisyhtiöiden varaan.¹⁷

Pankin konsernin luotonannon tarvitsema varmuus saavutetaan edellä kuvatussa tytäryhtiötoiminnassa kunkin rahoitusmuodon erityispiirteisiin liittyvillä sopimusehdoilla. Osamaksukaupan rahoitus ei ole ostajien vaan myyjän rahoittamista, jossa myyjä sitoutuu lunastamaan rahoitetut osamaksusopimukset, mikäli ostaja jättää laskunsa maksamatta. Kauppahintasaatavaa turvaavat omistuksenpidätys ja takaisinottoehto. Leasingissa varmuutta saadaan siten, että rahoitusyhtiö ostaa asiakkaan valitseman vuokraohteen omistukseensa. Lisäksi voidaan sopia siitä, että kohteen myyjä antaa rahoitusyhtiölle takaisinostositoumuksen sen varalta, että vuokralleottaja ei hoida vuokramaksujansa. Vakioehtoisessa factoringissa myyjä sitoutuu lunastamaan rahoitusyhtiön rahoittamat laskut, mikäli ostaja ei niitä maksa. Ostajasta aiheutuvaa luottoriskiä vähentää siis myyjän sitoumus ja myyjästä aiheutuvaa ostajan maksuvelvollisuus rahoitusyhtiötä kohtaan.

Näennäisvakuudet

Wo Ökonomie ist, ist keine Moral.

Novalis (olk. Friedrich von Hardenberg.
1772—1801).

Yritys- ja erityisesti pankkitoiminnassa on voitu nähdä sopimus-kumppaneiden edustajissa niin paljon moraalia, että varmuutta on kat-

¹⁶ Osamaksukaupan rahoittamisesta ks. esim. *Havansi*, Luotto-oikeus s. 79, *Kurvinen* — *Kärävä*, Näkökohtia osamaksukaupasta LM 6/1966 s. 600—610 ja *Kärävä*, LML-koulutus 19 s. 73—74. — Factoringista ks. esim. *Havansi*, Esinevakuusoikeudet (1984) s. 143—145 ja 444 sekä *Thor Falkanger*, Kundefordringer som kredigrunnlag — Faktoring og beslektede ordninger ja *Rabbe Svensson*, International Factoring; kumpikin 30. Pohjoismaisen lakimieskokouksen pöytäk. I (1984). Falkangerin ja Svenssonin esitelmät samoista aiheista ja niistä käyty keskustelu pöytäk. II (1984) s. 475—499. — Leasingista ks. esim. *Havansi*, em. teos s. 446—448, *Ilona Junka*, Rahoitusleasing investointien rahoitusmuotona; ETLA B 47 (1986) sekä *Tuula Paananen*, Suomen leasingmarkkinat ja *Jussi Tuori*, Leasingtoiminta Euroopassa, kumpikin KOP:n Taloudellinen katsaus B-p. 34/1981, s. 3—15 ja 26—31.

¹⁷ Ks. Rahoitusyhteisötoimikunnan mietintö, *KM 1984: 2*, jossa selostettu myös yhtiöiden toimintamuodot s. 6—12.

sottu sisältyvän myös sellaisiin tahdonilmauksiin, joita ei voida pitää varsinaisina maksu-, takaus- tai muina selvästi velvoittavina sitoumuksina.¹⁸ Niinpä nimenomaan yritystoiminnan kansainvälistyessä yhä useampi suomalaispankkikin on joutunut esimerkiksi tavanmukaisen takauksen saamisen sijasta tilanteeseen, jossa yritys tarjoaa luoton vakuudeksi emoyhtiönsä antamaa, kirjeen muotoon puettua erityisasiakirjaa. Kirje sisältää yleensä selonteon asiakirjan antajana ja luotonpyytäjäyrityksen välisestä suhteesta ja jonkinasteisen vakuutuksen siitä, että asiakirjan antaja emoyhtiönä pyrkii vaikuttamaan siihen, että tytäryhtiö aikanaan maksaa tai kykenee maksamaan pyytämänsä velan.

Edellä kuvatun asiakirjan otsakkeena on usein jokin seuraavista nimityksistä: *letter of comfort*, *letter of support*, *letter of awareness*, *letter of responsibility*, *letter of intent* tai *keep well letter* sekä saksankielisissä asiakirjoissa varsin usein *Liquiditätsgarantie* tai *Patronatserklärung*. Saksankielisenä yleisnimenä esiintyy *Atypische Kreditsicherheit*. Suomenkielisessä oikeuskirjallisuudessa asiakirjasta on alettu käyttää epäonnistunutta nimitystä »mukavuuskirje». Olisikohan »tukikirje» osuvin nimitys?¹⁹

Asiakirjan velvoittavuus riippuu sen sisällöstä, joka voi olla vaikkapa vain ilmoitus siitä, että emoyhtiö tietää tytäryhtiön menevän sitoumukseen. Asiakirjan sisältö voi kyllä joskus yltää niinkin pitkälle, että tytäryhtiön jättäessä sitoumuksensa täyttämättä asiakirjan antaja on velvollinen korvaamaan syntyneen vahingon.

Arvioidessaan kirjeen vakuusarvoa luontonantaja joutuu ottamaan huomioon, että kyseessä ei ole takaus, joka seikka usein nimenomaan mainitaankin kirjeessä. Saatua lausumaa ei yleensä voida pitää muunakaan vakiintuneena sitoumustyyppinä, jolla olisi omat erityiset oikeusvaikutuksensa. Pankit käyttävät tämäntyyppisiä kirjeitä lähinnä lisävakuutena ja niissä tapauksissa, joissa muutakaan vakuutta ei ole saatavissa, mutta luotonhakijasta saadut tiedot puoltavat luoton myöntämistä. Olipa sitoumuksen sisältö mikä tahansa, pankki joutuu tietenkin selvittämään ja ottamaan huomioon, millaiset kirjeen antajan vastuukyky ja kehitysnäkymät ovat.

¹⁸ »Seriose forretningsfolk afgiver ikke en formaliseret hensigtserklæring uden at være indstillet på at gøre en alvorlig indsats for at realisere erklæringens mål»: — Näin *Bernhard Gomard*, »Letters of intent» (hensigtserklæringer), 30. Pohjoismaisen lakimieskokouksen ptk. II (1984) s. 443.

¹⁹ Ks. *Havansi*, Luotto-oikeus s. 327, *Axel Garth*, *Atypische Kreditsicherheiten* (Frankfurt am Main 1980), jossa myös Suomen-katsaus s. 373—377, *Jartela* — *Kurkinen* — *Petäjistö* (toim., 1982) s. 274—279 (tukikirjeen käytön syistä s. 277—278) ja *Ulf R. Siebel*, *Eigenkapital und Quasi-Eigenkapital von Kreditinstituten* (Frankfurt am Main) erit. s. 72—73.

Pankkitoiminnassa oppii ajan mittaan huomaamaan, että yrityksen vaikeuksien kasvaessa sen vastuuhenkilöiden moraali sallii enemmän kuin hyvinä päivinä on laita. Tämän piirteen voi olettaa korostuvan silloin, kun tukikirje joutuu koetukselle maksuhäiriötilanteessa.

Näennäisvakuuksien yhteydessä sopinee mainita, että pankkikäytännössä esiintyy nykyään myös vakuuden lähikäsite, ns. negatiivinen klausuuli, *negativ pledge*. Se on lainasopimuksen ehto, jossa luoton-saaja sitoutuu luotonantajaa kohtaan siihen, että luoton-saaja ei anna muillekaan velkojilleen vakuuksia tai antaa niitä vain siten, että kyseisen luotonantaja saa niihin yhtäläisen oikeuden kuin muutkin velkojat. Lauseketta käytetään etenkin kansainvälisissä luottojärjestelyis-sä.²⁰

Talletuspankkilaki ja vakuudet

*Eteensä elävä aattelee ja
taansa kuallu kattelee.*

Sananparsl Pomarkusta.

Vakuuden merkitys vaihtelee rahalaitosryhmittäin myös pankkilain-säädännön johdosta. Säästöpankkien ja osuuspankkien osalta on pää-sääntönä, että luottoa annetaan vain turvaavaa vakuutta vastaan. Liikepankkien luottojen vakuuksia ei ole katsottu tarpeelliseksi säädellä, koska liikepankkien omille pääomille asetettu suhteellisesti korkeam-pi vaatimus turvaa — kuten hallituksen esityksessä nykyisiksi pankki-laeiksi mainitaan — liikepankeille saman vakavaraisuuden huomatta-vasti suurempienkin luottoriskien varalta kuin säästö- ja osuuspankkien suhteellisesti pienemmät omat varat pienempien riskien varalta. Myös-kään postipankkilaissa ei ole vakuussäännöstä. Tietysti myös liikepan-kin ja Postipankin on välttämätöntä noudattaa luotonannossa tervettä varovuutta ja pitää silmällä vakuuden saamista.²¹

Äskettäin työnsä valmiiksi saaneen pankkitoimintakomitean tehtä-vänä oli selvittää liike-, osuus- ja säästöpankkien sekä Postipankin har-

²⁰ Ks. *Havansi*, em. teos s. 328—329 ja *Bertil B. Bylund*, Något om s.k. negativa klausuler i låneavtal; Festskrift till Knut Rodhe (Tukholma 1976) s. 113—138. — En puu-tu muutoin suomalaisten pankkien ulkomaisille asiakkaille antamien luottojen vakuuk-siin ja muihin varmuusjärjestelmiin, jotka tietenkin pitkälti seuraavat yleistä kansainvä-listä käytäntöä. Ulkomaisessa luotonannossa ilmenee myös maariskejä. Maariskin suh-teesta luottoriskiin ja maariskistä yleensä ks. *Harold Cataquet*, Country Risk Analysis: Art, Science, and Sorcery (1984) s. 78—116 ja siinä mainittu kirjallisuus.

²¹ Ks. *Erma — Koski*, em. teos s. 327—331 ja Pankkilakikomitean mietintö, KM 1967: A 8 s. 47—48.

joittamaa toimintaa koskevien säännösten uudistamista ja yhtenäistämistä siten, että vakavaraisuuden ja toimintaoikeuksien keskinäinen suhde kaikissa talletuspankeissa, joiksi komitean mietinnössä edellä mainittuja pankkeja nimitetään, on sama pankin yhteisömuodosta riippumatta.²² Komitea on ehdottanut kaikille talletuspankeille yhteisen pankkitoimintaa sääntelevän lain, talletuspankkilain säätämistä. Komitean ehdotuksen mukaan talletuspankkilaissa ei olisi erityistä vakuussäännöstä. Vakuusasia tulee sen sijaan esille vakavaraisuuden sääntelyssä.

Tallettajien saamisten suojaamiseksi on talletuspankkien vakavaraisuuden tietenkin oltava riittävän kattava. Komitean tavoitteena on ollut ottaa vakavaraisuuden sääntelyssä huomioon eri toimintojen riskien erilaisuus. Tässä tarkoituksessa jaetaan pankin saamiset vakavaraisuutta määrittettäessä niihin sisältyvän riskin mukaan viiteen ryhmään. Kullekin ryhmälle on asetettu erisuuruinen oman pääoman vaatimus, 0—10 %.

Säännösehdotuksen mukaan pankin saamiset ja vastuusitoumukset jaettaisiin luokituksen III tai IV ryhmään sen mukaan, onko saamisista annettu pankkitoiminnassa yleisesti hyväksyttyä vakuutta vai ei (21 §). Mietinnöstä antamassaan lausunnossa Suomen Pankkiyhdistys on kiinnittänyt huomiota siihen, että lakiehdotuksessa pankkitoiminnassa yleisesti hyväksytyn vakuuden käsite on varsin tulkinnanvarainen. Tämän johdosta sanottu ryhmäjako johtaisi erilaiseen käytäntöön eri pankeissa, jolloin riskiryhmittelyyn perustuva vakavaraisuuden laskeutajärjestelmä ei johtaisi vertailukelpoisiin lopputuloksiin. Sanotunlainen jako voisi johtaa myös tarpeettomaan ja keinotekoiseen vakuuksien käyttöön sekä lisäksi siten luotonsaajien rahoituskustannuksia.

Erityisen vaikeaa olisi vakuusperusteinen jako toteuttaa ulkomaisen saamisten ja vastuusitoumusten osalta. On myös huomattava, että kansainvälisessä luotonannossa on yhä enenevässä määrin luovuttu perinteisten vakuuksien käyttämisestä. Saamiset pyritään sen sijaan turvaamaan asettamalla luotonannolle erilaisia taloudellisia ehtoja, esimerkiksi rajoittamalla luotonsaajan velkaantumista. Vakavaraisuuden sääntely ei muissa maissa yleensä perustu yhtä keskeisesti vakuuksiin kuin ehdotuksessa. Vakuussidonnaisuutta on edellä kuvatun kehityksen johdosta joissakin maissa entisestään vähennetty.

Vakuuden arvon määrittäminen on sinänsä usein erittäin vaikeaa, ja vakuuden arvo saattaa nopeastikin vaihdella.

Edellä esitetyistä syistä Suomen Pankkiyhdistys on lausunnossaan

²² KM 1986: 2 etenkin s. I—II, 15—21, 25, 28—30 ja 68—81.

Simo Kärävä

katsonut, että saamisten ja vastuusitoumusten jakaminen kahtia sillä perusteella, onko niistä vakuus vai ei, ei ole paikallaan, sekä ehdottaa, että ryhmät III ja IV yhdistettäisiin ja että niille asetettaisiin 3 %:n vakavaraisuusvaatimus.